

KILAVUZ;

YARIŞMA
KÜLTÜRÜNÜ
GÜÇLENDİRMEK

KILAVUZ ; Yarışma Kültürünü Güçlendirmek

Mimarlar Odası Bursa Şubesi Yarışmalar Komitesi

Faruk Özgökçe

Mehmet Kerim Öcal

Kübra Acar

Ayşe Şener Coşkun

*Bir yarışma gerçekten neyi seçer?
En iyi projeyi mi, en uygun projeyi mi?*

*Bu kılavuz, mimari tasarım yarışmalarını yalnızca bir
proje elde etme yöntemi olarak değil; iyi tasarımın
ortaya çıkabileceği koşulları oluşturma biçimi olarak ele
alıyor.*

*ARCH-E White Paper üzerinden ilerleyen çalışma;
yarışmaların maliyetinden süresine, jüri yapısından
anonimlik ilkesine, genç ve küçük ofislerin katılımından
kazanan projenin uygulanmasına kadar pek çok başlığı
tartışmaya açıyor. Avrupa'daki farklı uygulamaları
Türkiye ile karşılaştırırken, yerleşmiş bazı kabulleri de
yeniden düşünmeye davet ediyor.*

*Çünkü yarışma yalnızca bir proje seçmez; alternatifleri
görünür kılar, tartışma yaratır ve kente başka türlü bir
gelecek ihtimalini gösterir.*

Bu kılavuzun asıl sorusu belki de şudur:

*Bir kent, kendisi için üretilebilecek en iyi tasarım
seçeneklerini görme hakkına sahip değil midir*

Başlarken

Geçtiğimiz aylarda, Avrupa Mimari Tasarım Yarışmaları Platformu (ARCH-E) tarafından yarışma sistemlerini iyileştirmeyi amaçlayan "ARCH-E White Paper" adlı bir rapor yayımlandı. Biz de bu raporu Türkçeye çevirerek üzerine tartıştık ve raporu yorumladık.

Geçmiş yıllarda Mimarlar Odası İzmir Şubesi bir "Yarışmalar Kılavuzu" yayımlamış, ayrıca Mimarlar Odası tarafından "Ulusal Mimarlık Yarışmaları Sempozyumları" düzenlenmişti. Ancak bir süredir bu alanda kapsamlı bir çalışma yapılmıyor.

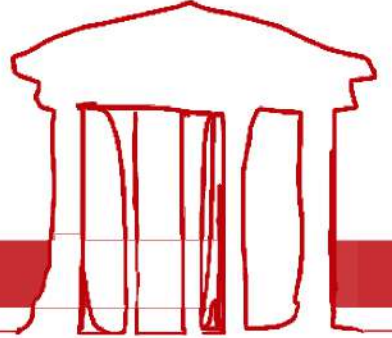
Bu çalışmanın amacı; "ARCH-E White Paper" raporunun bir özetini sunmak, kendi yorumlarımızı paylaşmak ve raporda çeşitli Avrupa ülkeleri için sunulan önerileri dikkate alarak ülkemiz özelinde de bazı öneriler geliştirmektir.

Rapor, tasarım yarışmalarına dair birçok süreci ele alıyor. Ancak en can alıcı ve dikkatimizi çeken noktası, tasarım yarışmalarının bütçelerinin sanıldığı gibi "yüksek" olmaması. Rapor, bu durumu somut verilerle destekleyerek çok hassas bir noktaya değiniyor.

Rapordaki analitik yaklaşımı tasarım yarışmalarının sürelerine uyguladığımızda da, yarışmaların süreçleri uzatan bir etken olmadığı açıkça görülüyor.

Raporun en can alıcı bölümlerinden bir diğeri ise ülkelere özel sunulan öneriler kısmı. Bu önerilerin bazıları şaşırtıcıyken, bazıları ise "radyonun resimlisi mi?" etkisi uyandırıyor. Keyifli okumalar...

Raporun Özeti

Mimari tasarım yarışmaları, yapılı çevrenin niteliğini artırmada tarih boyunca kritik bir rol oynamıştır; kökenleri MÖ 448'de Akropolis yarışmasına kadar uzanır.

Floransa Katedrali Kubbesi (1418), Viyana Ringstrasse (1858), Sidney Opera Binası (1956) ve Centre Pompidou (1971) gibi ikonik yapılar bu usulün gücünü kanıtlayan örneklerdir. Yarışma yöntemi; müellif anonimliği sayesinde fikirlerin objektif değerlendirilmesini garanti eden, kullanıcı ve halk katılımına açık, demokratik bir tedarik modelidir. Ancak tercih edilme oranının çok düşük olduğu görülmektedir.

Arch-E araştırmaları, yarışma harici ihale yöntemleri sebebiyle mimarlık ofislerinin %95'inin kamu ihalelerinden dışlandığını ortaya koymaktadır. Avrupa Komisyonu'nun ilgili bildirisine göre, mevcut ihale prosedurlerinin %55'inde hala tek kriter olarak "en düşük fiyat" esas alınmaktadır.

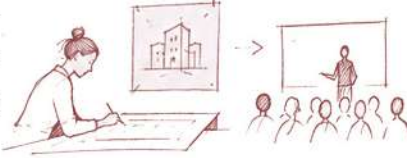
Hedefler

Küçük ofislerin Erişilebilirliğinin İyileştirilmesi: Mimarların %92'si en fazla 5 kişilik, %68'i tek kişilik ofislerde çalışmaktadır; bu ofisler yerel/bölgesel uzmanlıklarıyla ekonomik ve entelektüel potansiyel taşımaktadır.

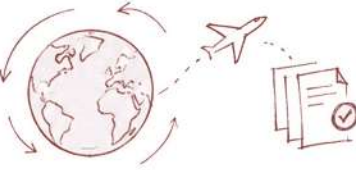
Genç Mimarların Erişiminin Artırılması: Yarışmalar, kariyerin başındaki mimarlar için mesleğe giriş basamağıdır ve mimarlık söyleminin yenilenmesine katkı sağlar.

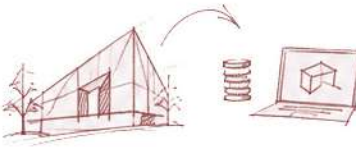
Kadın Mimarların Erişiminin İyileştirilmesi: Mimarların 9046'sı kadın olsa da ücret farkı ve fırsat eşitsizliği sürmektedir; kadınlar genelde daha küçük ve düşük ciro lu ofislerde çalışmaktadır. Sorun, ebeveyn izni ve çocuk bakımı gibi toplumsal yapılarla da ilişkilidir; davetli yarışmalar örtük cinsiyet yanlılığı taşıyabilmektedir.

Sınır Ötesi Erişim ve Hareketliliğin Teşviki: Mimarlık ofislerinin yalnızca 967'si son bir yılda başka bir AB ülkesinde proje yürütmüştür; dil bariyerleri, mevzuat bilgisi eksikliği ve bürokrasi bu düşük hareketliliğin başlıca nedenleridir.

Fikri Hizmetlerde Fiyat Rekabetine Karşı Koyma: Nitelikli mimari çözümler çoğunlukla en avantajlı seçenektir; dijitalleşme bu fiyat baskısını tersine çevirme potansiyeli taşımaktadır.

Yapı Kültürünü Geliştirmek: Yarışmalar, günlük yaşamı şekillendiren yapı çevrenin niteliğini artırmak için vazgeçilmez bir araçtır.

İçindekiler

BÖLÜM 1 - Öneriler Listesi

BÖLÜM 2 — Ekonomik Veriler: Mimari Tasarım Yarışmalarında Verimlilik

BÖLÜM 3 — Ülkeye Özgü Öneriler

BÖLÜM 4 — Ülkemiz İçin Öneriler

BÖLÜM 5 — Sıkça Sorul(may)an Sorular

Öneriler Listesi

Rapor, sürecin verimliliğini artırmak ve sektördeki yapısal sorunları aşmak için 10 temel ilke önermektedir. Aşağıda her ilke, gerekçeleriyle birlikte özetlenmiştir.

1. Fikri Hizmetlerin Teminine Dair Özel Düzenlemeler:

Somut ürünler ve performans dayalı işler için gerekli parametreler baştan tanımlanabilirken, fikri (yaratıcı) hizmetlerde nihai çözüm ancak süreç içinde mimar tarafından üretilir ve işveren tarafından önceden öngörülemez. Bu nedenle kalite odaklı karar süreçleri şarttır. Enrico Letta'nın "Pazardan Çok Daha Fazlası" raporu, kamu alımlarının sosyal değeri teşvik etmede ve AB'nin yeşil/dijital dönüşüm hedefleriyle uyumda kilit rol oynaması gerektiğini vurgular. Öneri: mimari hizmet alımlarında mimari tasarım yarışmalarını merkeze alan ve fikri hizmetlerin tedari-

2. Kalite Odaklı Tedarik — "En Düşük Fiyat" yerine "En İyi Çözüm" İlkesi:

Mevcut prosedürler "ekonomik açıdan en avantajlı teklif" ilkesine dayansa da uygulamada belirsizlikler mevcuttur. Standart mal alımında fiyat oranı rasyonel olabilir; ancak kalitenin belirleyici olduğu fikri hizmetlerde bu denklem geçerliliğini yitirir. Tamamlanmış yarışmaların analizi, projelerin çoğunda "en iyi çözüm" ilkesinin ekonomik açıdan da en avantajlı sonucu verdiğini göstermektedir.

3. Bağımsız ve Nitelikli Jüri Güvencesi:

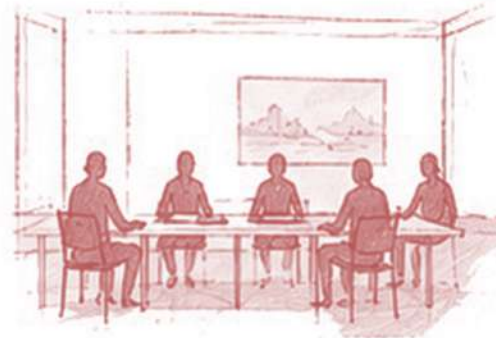
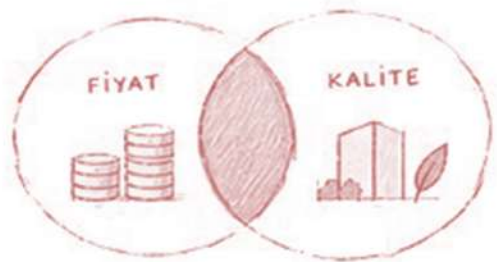
Jüri çoğunluğu yarışmacılarla eşdeğer mesleki yetkinliğe sahip ve işverenlerden bağımsız olmalıdır. Jüri üyeleri arasında çıkar çatışması olmamalı, atanan kişiler projenin sonraki aşamalarında görev almayacaklarını önceden beyan etmelidir. Meslek Odaları jüri oluşturma sürecine dahil edilmeli, aynı kişilerin sürekli görevlendirilmesinden kaçınılmalı, sınır ötesi yarışmalarda uluslararası jüri üyeleri yer almalıdır.

4. Küçük ofislerin Desteklenmesi — Ekonomik Kriterlerin Esnetilmesi:

ARCH-E anketine göre ciro eşikleri, küçük ofisler için yarışmalara erişimin önündeki üçüncü büyük engeldir. Nitelikli çözümler ofislerin finansal geçmişinden bağımsız üretilebileceğinden, ekonomik katılım şartlarından tamamen vazgeçilmesi önerilmektedir.

5. Katılım Barajlarının Kaldırılması (Referans Proje Şartı):

Varsayılan olarak referans/benzer iş şartı istenmemelidir; yalnızca istisnai uzmanlık gerektiren durumlarda orantılı bir referans talep edilebilir. İstenecek referanslar katı geçmiş deneyimden çok beceri ve potansiyeli yansıtmalı, dar bir zaman aralığıyla sınırlanmamalıdır.

Öneriler Listesi

6. Varsayılan Tedarik Yöntemi Olarak Yarışmalar

İhale mevzuatı, mimari hizmetlerde açık yarışmayı varsayılan yöntem olarak tanımlamalı; bu yükümlülük stratejik önemi olan özel projelerde özel sektörü de kapsamalıdır.

Ülke örnekleri

Avusturya'da BIG Yasası 5 milyon Euro üzeri projelerde anonim yarışmayı zorunlu kılar;

Fransa'da yarışmayı zorunlu kılan eşik değer 144.0008€ (devlet) / 221.000€ (yerel yönetim, sadece yeni yapılar);

Almanya'da kanunlar idareye yarışma gerekliliğini denetleme yükümlülüğü getirir;

Macaristan'da kanunlar karmaşık projelerde yarışmayı zorunlu kılar;

Slovakya'da yarışmayı zorunlu kılan eşik değer eşik 143.000€ (merkezi) / 221.000€ (yerel);

Slovenya'da yarışmayı zorunlu kılan eşik değer 5.382.000€ (yeni tesisler), 1.345.500€ (spor alanları) ve 5 hektar üzeri arazi kullanım değişikliği;

İspanya-Katalonya'da yarışmayı zorunlu kılan eşik değer için 60.000€ esigi geçerlidir.

7. Kapsamlı Hazırlık ve Uygulama Taahhüdü

Yarışma öncesinde finansman, imar durumu, arsa mülkiyeti ve ihtiyaç programı netleştirilmelidir.

Ülke örnekleri

Avusturya'da mimarlar odaları "iş birliği-ne dayalı yarışmalar" çerçevesinde şartname kalitesini denetler;

Slovenya'da ZAPS benzer bir denetimi yasal zorunluluk olarak yürütür.

Bu mekanizmalar sayesinde son 10 yılda yarışmaların

%90'ında uygulama sözleşmesi imzalanmış, bunların

%99'u doğrudan kazananla yapılmıştır.

8. Kazanan Projenin Uygulanma Garantisi

Yarışma kazanmak otomatik uygulama garantisi vermemektedir — Ekim 2024 ARCH-E anketine göre sınır ötesi yarışmalarda birincilerin yalnızca %35'i uygulama sözleşmesi imzalayabilmektedir. Mevcut Kamu İhale Direktifi, kazananları yalnızca "aday" statüsünde tanımlayarak bu ilkeyle çelişmektedir. ARCH-E, idarelerin birinciyle doğrudan sözleşme yapabilmesini netleştiren bir revizyon ve mücbir sebep halinde tazminat yükümlülüğü önermektedir.

Ülke örnekleri

Almanya (RPW 2013) ve İsviçre (SIA 142/143) idareleri zaten doğrudan birinciyle sözleşmeye mecbur kılmalıdır.

1 Öneriler Lis-

Emek Verimliliği ve Detay Sınırlandırması

Bir ofisin standart yarışmaya hazırlık süresi ortalama 400 saat (1.000 saate kadar çıkabiliyor), ortalama maliyeti ise ZAPS verilerine göre 15.000 Euro civarındadır.

Avusturya'da asgari teslim gereksinimlerini 1/500 vaziyet planı, 1/200 kat planı/kesit/görünüş, mimari açıklama raporu, alan-hacim metrajları ve 1/500 kütle make-tiyle sınırlandırmaktadır.

Orantılılık ilkesi esas olmalı; ağır hesaplama, metraj, sertifika talepleri yerine bu yükümlükler yarışma birincisinden uygulama aşamasında istenmelidir.

Müellif Anonimliği

Adil ve Objektif Değerlendirme, bu ilkenin temel amacıdır. Fikirlerin herhangi bir dış etken, kayırmacılık veya tanınmış büyük ofislerin yaratabileceği "isim baskısı" altında kalmadan, tamamen projenin kendi niteliği ve kalitesi üzerinden tarafsızca değerlendirilmesini sağlamaktır.

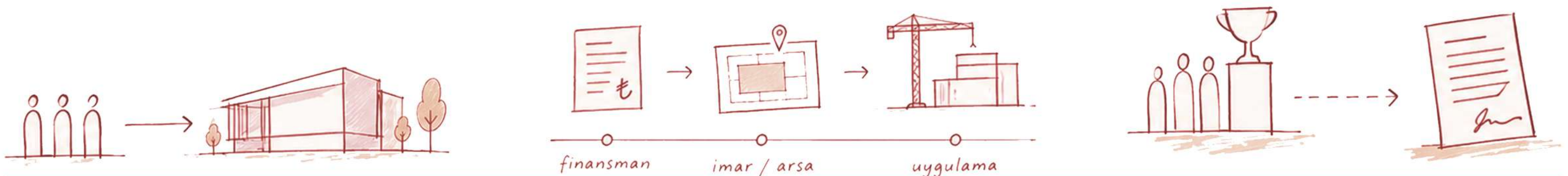
Rapor, katılımcıların ve sundukları projelerin anonimliğinin kesin olarak korunmasını, adil ve şeffaf bir yarışmanın en temel yapı taşı olarak tanımlamaktadır.

Bazı ihale direktiflerinde katılımcılar ile jüri/idare arasında bir diyalog kurulması öngörülse de, bu süreçlerin hiçbir koşulda yasal bir zorunluluk olmaması ve bu tür müzakerelerde de anonimlik ilkesinin titizlikle gözetilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Önerilere Ek Olarak

Dil Bariyerlerinin Aşılması ARCH-E, yarışmaların temel ilke olarak tek dilde ve genellikle yerel dilde yürütülmesini, ancak idarenin uluslararası katılımı hedeflediği durumlarda İngilizce olarak düzenlenmesini önermektedir. Tek dil zorunluluğu, dilsel farklılıkların (çeviri hataları, yerel kullanım) katılımcının menşesini ele vermesini engelleyerek müellif anonimliğini güçlendirmeyi amaçlar.

Sınır ötesi katılımı kolaylaştırmak için şartnamelerin yerel dilin yanında İngilizce olarak da yayımlanması, mümkün değilse en azından makine çevirisine uygun dijital formatlarda sunulması önerilmektedir. ARCH-E ayrıca mimarlara hedef ülkeden "yerel ortaklar" bulma imkânı tanıyan bir iletişim ağı sunmakta; ARCH-E Sözlüğü de bu dilsel engelleri azaltacak şekilde genişletilmeye devam etmektedir.

2Ekonomik Veriler

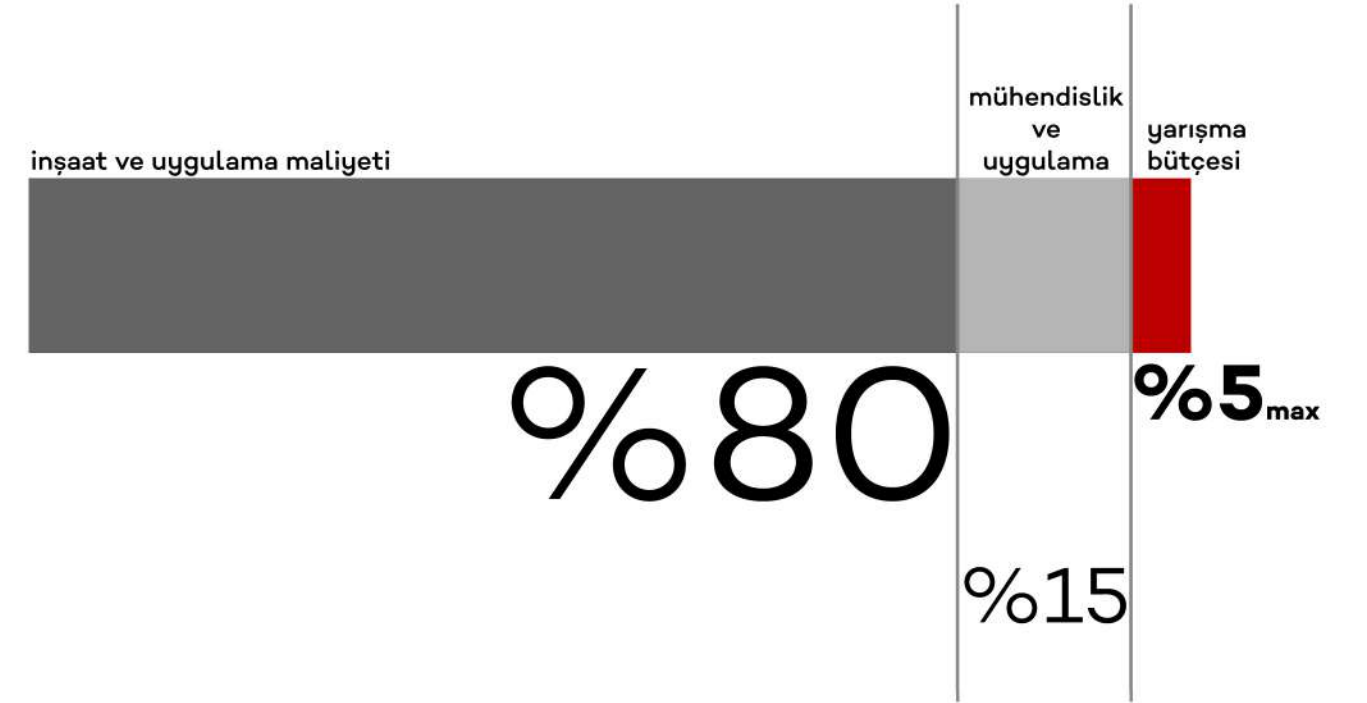
Yarışmalar, küçük belediyeler ve deneyimsiz kamu idareleri için yetersiz planlama varsayımlarıyla ilişkili riskleri de hafifletir. Bu çalışma, kaliteli mimarinin bir lüks olduğu yönündeki yaygın anlatıyı çürüterek, tasarımda mükemmellik ile ekonomik verimliliğin birbiriyle çelişmediğini, aksine birbirini karşılıklı olarak desteklediğini göstermektedir.

Sonuç olarak Mimari Tasarım Yarışmaları; hayati, demokratik ve uygun maliyetli bir tedarik aracı olarak öne çıkmaktadır.

Mimari Tasarım Yarışmalarında Verimlilik

Mimari tasarım yarışmaları genellikle maliyetli ve verimsiz süreçler olarak algılanır. Ancak, 40 mimari yarışma üzerinde yapılan detaylı bir analiz, özellikle kamu sektörü işverenleri için bu yarışmaların önemli ekonomik faydalarını ortaya koymaktadır. Çalışma, nitel bir değerlendirme süreciyle seçilerek yarışmayı kazanan projelerin, yalnızca en iyi mimari ve işlevsel kaliteyi sunmakla kalmadığını; aynı zamanda brüt kat alanında ve inşaat maliyetlerinde önemli düşüşler sağladığını göstermektedir.

Yarışmaların –genellikle inşaat maliyetlerinin yaklaşık %0,7'si ile %4,4'üne tekabül eden– prosedürel maliyetleri ile sağladığı potansiyel tasarruflar karşılaştırıldığında, 32 kata varan bir amortisman (maliyetini çıkarma) oranı görülmektedir. Çoğu zaman ihtiyaç programı netleşmemiş ve sağlam bir planlamadan yoksun olan ihale yönteminin usullerinin aksine Mimari Tasarım Yarışmaları ile elde edilen projeler; mümkün olan en iyi çözümün belirlenmesini ve uygulanmasını güvence altına alan şeffaf ve karşılaştırmalı bir süreç sunar.

İnşaat ve Uygulama Maliyeti

Yapının fiziksel inşası, yapısal malzemeler, işçilik ve ana yüklenici giderlerini kapsayan temel bütçe kalemidir. Toplam maliyetin büyük çoğunluğunu oluşturur.

Mühendislik ve Planlama

Statik, mekanik, elektrik projeleri, altyapı danışmanlıkları ve idari onay süreçleri için ayrılan, yarışma dışındaki olağan proje üretim ve ihale payıdır.

Mimari Tasarım Yarışması Bütçesi

İdarenin maruz kalabileceği en yüksek oransal paydır. Bu rasyonel yatırım, maksimum yapısal kalite ve alan optimizasyonu (sirkülasyon kurgusu, işletme verimliliği) ile uzun vadeli devasa tasarruflar sağlayarak kendi kendini hızla amorti eder.

Yarışmaların genellikle maliyetli, zaman kaybettirici ve ekonomik olmayan süreçler olduğu düşünülür. Oysa yarışmayla elde edilen projelerin mali verilerine bakıldığında durumun tam tersi olduğu açıkça görülür. Çoğu işveren, ancak bir yarışma ortamında netleşebilecek kalite standartlarını belirlemeden tasarım sözleşmesi imzalamanın büyük riskler taşıdığını ve kamu projelerinde her yıl aslında önlenebilecek milyarlarca liralık zarara neden olduğunu bilmemektedir.

Planlama hizmetlerinin, pazarlık usulüyle hızlıca belirlenen 'en iyi fiyat' prensibine göre ihale edilmesi, karmaşık yarışma süreçlerine kıyasla uygun, makul ve ekonomik açıdan gerekçelendirilebilir görünebilir. Ancak pazarlık usulünün eksik kaldığı nokta, sunulan fiyat teklifinin karşılık geldiği hizmetin somut (içeriksel) temelidir. Kural olarak, bu yöntemde fiyat ve performans, doğrulanabilir ve niteliksel bir düzeyde birbiriyle ilişkilendirilmez. Pazarlık usullerinde projenin içeriğine ve parametrelerine dair kapsamlı bir öngörü bulunmaz. Bu durum, özellikle bir binanın tüm yaşam döngüsü boyunca ortaya çıkacak maliyetler göz önüne alındığında, deneyimi az olan işverenler için büyük bir risk oluşturur.

%95

Araştırma sonuçları, yapıya ayrılan toplam bütçenin %95'inin rutin inşaat ve standart planlama kalemlerine harcandığını; %5'lik kısmın ise yapıyı elde etme yöntemlerinden biri olan mimari tasarım yarışmalarına ayrıldığını göstermektedir. Bu %5'lik pay, maksimum kaliteyi ve alan optimizasyonunu garanti altına alan rasyonel bir yatırımdır.

%5

Mimari tasarım yarışmalarına sunulan, buralarda incelenen ve değerlendirilen projelerin temel verilerini ekonomik verimlilik kriterlerine göre sistematik olarak analiz ettiğimizde; bu verilerin çeşitliliğine ve özellikle birinci seçilen projenin brüt kat alanının diğer rakip projelerle karşılaştırılmasına dayanarak aşağıdaki tezleri ve bulguları elde edebiliriz:

1. Her proje, ihale edilen inşaat işi için potansiyel bir çözümdür. Farklı niteliklerdeki tasarım seçeneklerini karşılaştırıp değerlendirerek yapı kültürü, yapılı çevrenin değeri ve işlevsel bütünlük açısından kaliteye ulaşırız. Bununla birlikte, bir tasarım yarışmasında önerilen çözümlerin çeşitliliği, bize ekonomik parametreler ile bunların dağılımı ve kapsamı hakkında da net bir genel bakış sunar.

2. Tasarım konseptlerinin niteliksel yelpazesi, temel olarak kentsel planlama, mimari ve işlevsellik faktörlerinden beslenir. Ekonomik performans bu faktörlerle yakından ilişkilidir; örneğin, yüksek nitelikli ve verimli bir şekilde düzenlenmiş kat planlarında mekansal ve işlevsel programın tutarlı bir biçimde hayata geçirilmesi bu durumun bir göstergesidir.

3. Olası inşaat maliyetlerinin aralığı; işverenin projeyi hazırlarken kullandığı maliyet parametreleri ve sunulan planlama konseptlerinin incelenmesi sırasında belirlenen brüt kat alanı temel alınarak hesaplanabilir. Yarışma projelerinin sahip olduğu diğer niteliksel faktörler, binanın kullanım ömrü boyunca ortaya çıkacak işletme ve kullanım sonrası maliyetler hakkında en azından bir fikir verir.

Maliyetlerin, proje hazırlığı ve yarışmadan elde edilen parametrelere dayalı olarak hesaplanması, işin verilmesi (ihale edilmesi) durumunda işverenin üstleneceği riski yansıtır; ancak hayata geçirilen projenin gerçek maliyetleri hakkında ya hiçbir bilgi vermez ya da sadece göreceli bir tahminde bulunur. Yine de bize göre, proje parametrelerinden yola çıkılarak yapılan bu maliyet hesabı, yarışma kararının verildiği an itibarıyla geçerli ve mümkün olan en iyi maliyet tahminini temsil etmektedir. Gerçek maliyetler; işin ihale edilmesinden sonraki detaylı planlama sürecinin sonuçlarına ve piyasa koşulları, uygulama şartları, kullanım şekli vb. gibi çok sayıda farklı parametreye bağlıdır.

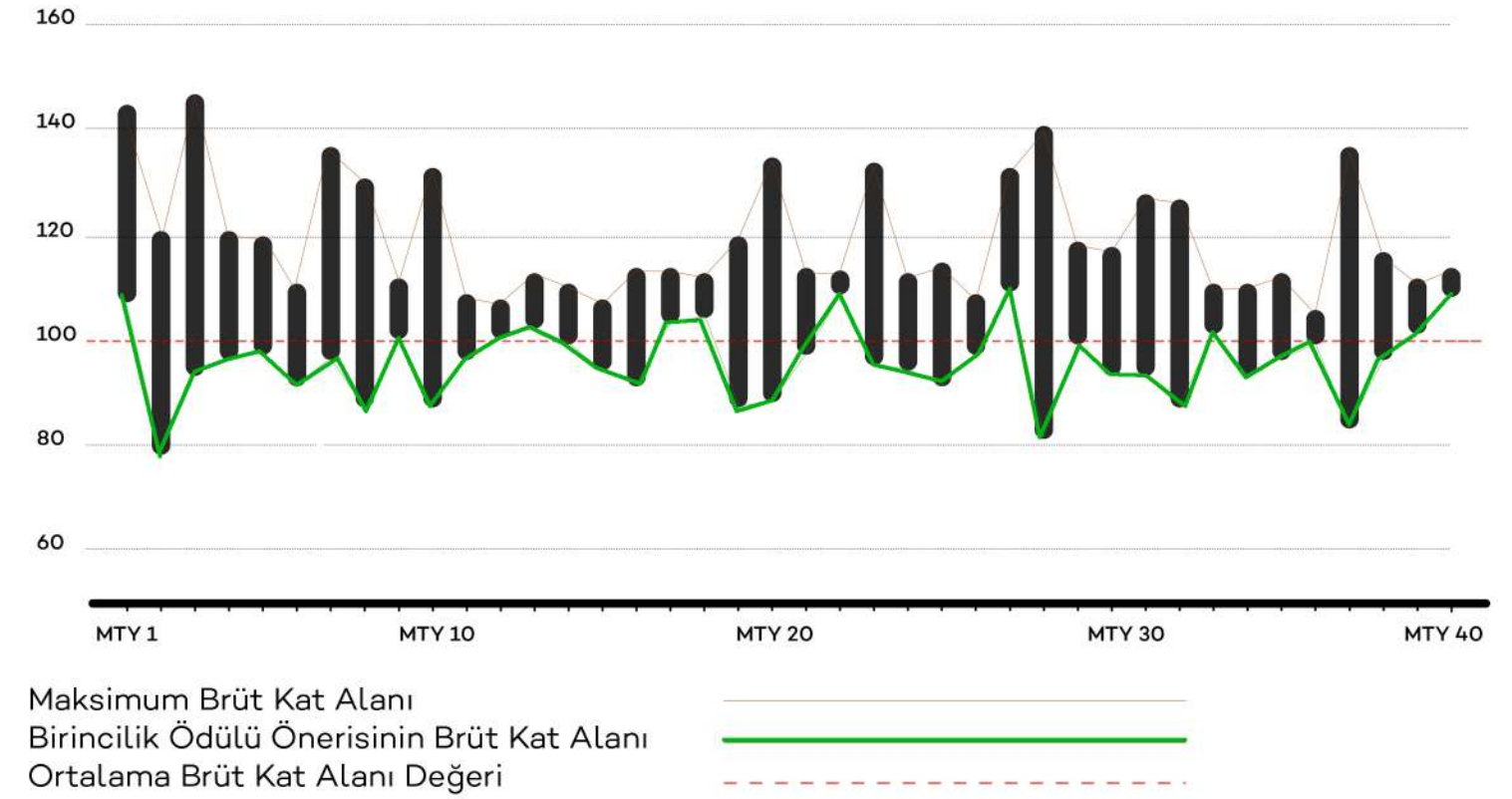
Problem

Mimari tasarım yarışmalarında birinci seçilen projeler, rakiplerine ve genel ortalamaya kıyasla inşaat alanı açısından ne kadar verimlidir?

Cevap

Şeffaf ve karşılaştırmalı yarışmalar sayesinde seçilen projeler; sadece göze hitap eden veya işlevsel olan değil, aynı zamanda alanı en ekonomik kullanan ve gereksiz inşaat maliyetlerinden kaçınan en optimum çözümler olmaktadır.

Ortalama Brüt Kat Alanından Yüzdelik Sapma

Analiz edilen 40 yarışma, ağırlıklı olarak kamu binası projelerinden oluşan geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Değerlendirme; 780 m² ile en küçük brüt kat alanına sahip bir sergi binası veya toplam inşaat alanı yaklaşık 2.500 m² olan itfaiye istasyonları ve toplum merkezleri gibi küçük projelerden başlayarak, eğitim yapıları, konut binaları ve idari merkezler gibi büyük projelere kadar uzanmaktadır. Bu yelpazenin en üst ucunda ise 156.500 m² brüt kat alanına sahip bir hastane projesi yer almakta ve ulaşılan maksimum inşaat alanı değerini oluşturmaktadır.

İnşaat maliyetleri, yarışma şartnamelerinin temelini oluşturan işveren verileri üzerinden hesaplanmıştır. Birinci seçilen projelerin maliyetleri baz alındığında, incelenen 40 projenin toplam bedeli yaklaşık 2,5 milyar avroya ulaşmaktadır. İşverenin karşılaşılabileceği en kötü senaryoyu (maksimum riski) yansıtan kıyaslama –yani kazanan projelerin brüt kat alanı (BKA) ile en yüksek BKA'ya sahip (en büyük) projelerin karşılaştırılması– inşaat maliyetlerinde ortalama %18,3 oranında, yani 571 milyon avroluk ciddi bir tasarruf sağlandığını ortaya koymaktadır. Bu tespit, 40 yarışmanın 39'unda doğrulanmıştır.

Kazanan projelerin büyüklüğü genel ortalamayla kıyaslandığında dahi maliyetlerde %3,5 civarında bir düşüş gözlemlenmektedir. Ortalama projelere göre sağlanan bu tasarruf oranı bile tek başına 92 milyon avroya, yani yarışma süreç maliyetlerinin beş katından fazlasına eşdeğerdir. Nitekim 40 yarışmanın 26'sında, kazanan projenin ortalama projelere kıyasla daha düşük maliyetli olduğu belirlenmiştir.

1

"Ortalama" Yanılgısı (İstatistiksel Risk): İşverenler (özellikle küçük belediyeler), yarışma açmasalar bile en azından "ortalama" standartlarda bir proje elde edeceklerini sanırlar. Ancak okul veya kültür merkezi yapmak yazı-tura atmak gibi sürekli tekrarlanan bir süreç değildir; tekil bir olaydır. İhalelerde karşılaştırmalı tasarım verisi (rekabet) olmadığı için, işverenin "ortalamayı" yakalama ihtimali düşüktür; aksine bilgisizlik ve deneyimsizlik yüzünden en kötü ve en pahalı projeyi alma olasılığı çok daha yüksektir.

2

Kalite Çeşitlilikten Doğar: Açık mimari yarışmalar şansa yer bırakmaz. Şartnamelerle nesnel kriterler belirlenir ve jüri kimin çizdiğini bilmediği (anonim) onlarca projeyi sadece "optimum çözüm" odaklı değerlendirir. Bu sayede kazanan projeler tesadüfen değil, sistematik olarak her zaman en ekonomik ve verimli %33'lük dilimden çıkar.

3

Gerçek Finansal Uçurum (Maksimum Emsal Riski): Kazanan projenin metrekaresini ortalamayla kıyaslamak sadece o projenin ne kadar iyi olduğunu kanıtlar. Ancak kazanan projeyi maksimum brüt kat alanlı projeye kıyaslamak bize asıl gerçeği verir: Eğer işveren yarışma açmasaydı ve o en büyük/hantal projeyi çizen ofisle doğrudan anlaşsaydı ne kadar zarara uğrardı? İşte bu fark, yarışmaların kurumlara kazandırdığı gerçek ekonomik potansiyeli temsil eder.

3Ülkeye Özgü Öneriler

Raporun üçüncü bölümü, farklı ülkelerin mimarlar odaları ve akademik kurumları tarafından hazırlanan, ülkeye özgü sorun tespitlerini ve çözüm önerilerini sunmaktadır.

AVUSTURYA

Sorunlar

Yarışma yönetmeliği olan WSA 2010, yasal bağlayıcılığı olmayan bir rehber niteliğinde,

Sektörün %68'i tek kişilik, %13'ü ise iki kişilik ofislerden oluşmasına rağmen ihale kriterleri bu yapıya uygun değil,

Orantısız yüksek ciro ve ağır referans şartları, genç ve küçük ofisleri kamu ihalelerinin dışında bırakıyor.

Çözüm Önerileri

Yarışma yönetmeliği olan WSA 2010'un tüm yarışmalar için bağlayıcı "**yasa statüsüne**" yükseltilmesi.

Eşik değer üzerindeki büyük ölçekli kamu projelerinde yarışma usulüne koşulsuz öncelik verilmesi.

Katılım kriterlerinin sektörün çoğunluğunu oluşturan küçük ofislerin katılımına uyarlanması.

HIRVATİSTAN

Sorunlar

Yerel imar planları, özel mülkiyet ve bazı kamu arazilerinde yarışma zorunluluğu getirme yetkisine sahip değil.

Ulusal yarışma yönetmeliği, kamu ihale sisteminde bağlayıcı bir norm olarak tanınmıyor.

Küçük belediyeler, yetersiz kurumsal/teknik kapasite nedeniyle yarışma yerine standart ihaleye yöneliyor.

Çözüm Önerileri

Ulusal Mekânsal Planlama Yasası'nın kapsamının kentsel öneme sahip özel/kamu arazilerini içerecek şekilde genişletilmesi.

Yarışma yönetmeliğinin kamu ihale mevzuatı içinde resmi ve bağlayıcı norm olarak kabulü.

Ulusal/ortak finansmandan yararlanmanın ön koşulu olarak yarışma şartının getirilmesi.

Küçük belediyelere yarışma düzenleme sürecinde sistematik kurumsal destek sağlanması.

GÜNEY KIBRIS RUM CUMHURİYETİ

Sorunlar

Katılım kriterlerinin kapsayıcı olmaması, genç mimarları ve küçük ofisleri süreçten dışlayabiliyor.

Yarışma sonrası uygulama, jüri şeffaflığı ve fikri mülkiyet güvenceleri yeterince standartlaşmamış.

Çözüm Önerileri

Yarışmaların istisnai değil standart ihale yöntemi olarak benimsenmesi.

Kıbrıs Mimarlar Derneği'ne kayıtlı ve AB ülkelerinden mimarlara açık, kapsayıcı katılım kriterleri.

Açık ve iki aşamalı yarışma modellerinin teşviki; teslim şartlarının asgari düzeye indirilmesi.

İkinci aşamaya kalanlara adil bir katılım/telif ücreti ödenmesi.

Proje ölçeğine göre 3, 5 veya 7 üyeli, cinsiyet ve kuşak çeşitliliği gözetilen bağımsız jüri yapıları.

Anonimliğin, katılımcı süreçlerin, telif haklarının ve sonuçların şeffaf yayınının güvence altına alınması.

Üretilen mimarinin kamu ihtiyaçlarını karşılamasını ve toplumun desteğini kazanmasını sağlamak amacıyla, yerel topluluklar ve kullanıcılar proje geliştirme sürecinin erken aşamalarına dahil edilmelidir. Bu yaklaşım, projelerin benimsenmesini kolaylaştırır ve toplumsal uygunluğunu artırır.

ALMANYA

Sorunlar

Aşırı sayıda referans projesi ve yüksek ciro/personel şartları, küçük ve genç ofisleri dışlıyor.

Yerel dinamiklere ve politik bağlama derin bağımlılık, yurt dışından katılımcılar için yarışmaları daha az şeffaf kılıyor.

Sınır ötesi katılım oranları düşük seyrediyor.

Çözüm Önerileri

Mesleki yeterliliklerin karşılıklı tanınması, adil sözleşme ve telif yapıları dahil AB çapında standartlaşılması.

Jüri panellerine uluslararası/yabancı uzmanların davet edilmesi, şeffaflığı ve yabancı katılımcı motivasyonunu artırıyor.

Eski yönetmeliğin korunması; sürecin ve yönetmeliklerin basitleştirilmemesi.

Sürdürülebilirlik kriterlerinin, ek bürokratik yük yaratmadan değerlendirme kriterlerine entegre edilmesi.

Katılım kriterlerinin finansal/niceliksel değil, mesleki yeterliliğe odaklanması.

MACARİSTAN

Sorunlar

Kamu ihalelerinde yarışma usulünün kullanımı önceki mevzuatta sınırlıydı.

Çözüm Önerileri

Nitelikli mimarinin tesadüfen değil, iyi tasarlanmış bir hazırlık süreciyle elde edileceği vurgulanmaktadır. Şartnamenin profesyonellerce net yazılması, mimarlara düşünmek için yeterli zamanın (gerçekçi takvimler) verilmesi ve ofisleri gereksiz iş yüküne boğan aşırı pafta/çizim taleplerinden vazgeçilmesi kaliteyi doğrudan artıran faktörlerdir.

Küçük ölçekli kamu yapılarının (veya belirli projelerin) yalnızca 35 yaş altı genç mimarlara ve yeni kurulan ofislere ayrılması önerilmektedir. Bu, yarışmaların aynı zamanda mimari ekosistemi besleyen ve yeni yetenekleri sektöre kazandıran bir "kuluçka" aracı olarak görülmesidir.

Davetli yarışmaların bile açık (karma) formata dönüştürülmesi ve projelerin sadece ulusal çapta kalmayıp uluslararası katılıma açılması teşvik edilmektedir. Buradaki temel hedef; sürdürülebilirlik, karbon ayak izi ve iklim değişikliği gibi modern tasarım reflekslerinin yerel mimarlık pratiğine entegre edilmesini sağlamaktır.

Yeni kurulan Başmimarlar Kurulu'nun süreçlere dahil edilmesiyle, tekil bina tasarımlarının kent bütünüyle uyumlu hale getirilmesi ve yerel yönetim ihalelerinin profesyonel bir zemine oturtulması hedeflenmektedir.

SLOVENYA

Sorunlar

Prosedürleri basitleştirme gerekçesiyle Mimari Tasarım Yarışmaları Koordinatörlüklerini tasfiye etme yönünde siyasi eğilimler tekrarlanıyor.

Kentsel planlama ihaleleri az; mekansal gelişim büyük ölçüde kuralcı imar düzenlemelerine bırakılmış durumda.

Düşük eşik değerler bahane edilerek yarışma açmaktan kaçınan idareler mevcut.

Çözüm Önerileri

Mimari Tasarım Yarışmalarının siyasi müdahalelerden korunması için geniş toplumsal uzlaş ve Mimarlık Politikası'nın güçlendirilmesi.

İnşaat Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (GZ-1b) ile on yıl aradan sonra, Kamu İhale Kanunu'nun (ZJN-3) tasarım yarışması açılmasını zorunlu kıldığı bina ve açık alan yatırımlarına ait maliyet eşikleri yükseltilmektedir. Eşik tutarların her iki yılda bir otomatik olarak güncellenecek olması, geçmişte yasal zorunluluğa rağmen enflasyon karşısında eriyen (orantısız derecede düşük kalan) limitleri bahane ederek yarışmalardan kaçınan ihale makamlarının bu kötü pratiğine son verecektir. Tasarım yarışmaları şu anda kamusal kullanıma açık binalar için zorunludur. Bu zorunluluk, kamu kurumları tarafından inşa edilen konut projelerini de kapsayacak şekilde genişletilmelidir.

İSPANYA

Sorunlar

Piyasa koşullarına uygun olmayan ücretlendirme, haksız rekabete yol açıyor.

Karmaşık projelerde tek aşamalı süreçler küçük ofisler için orantısız yük oluşturuyor.

Ağır ekonomik/mali yeterlilik şartları, özellikle daha düşük ciro beyan eden kadın yönetimindeki ofisleri dışlıyor.

Kısa/gerçekçi olmayan teslim takvimleri büyük ofisleri avantajlı kılıyor.

Sonuçlarda şeffaflık eksikliği: Kazananların yalnızca %35'i sözleşme imzalayabiliyor.

Çözüm Önerileri

Proje yarışmalarının öncelikli hizmet alım yöntemi haline gelmesi (CSCAE'nin "On İyi Uygulama İlkesi").

9/2022 sayılı Mimari Kalite Yasası çerçevesinde mimarlığın kamu yararı taşıyan bir hizmet olarak tanınması.

60.000 Euro üzerindeki veya karmaşık işlerde iki aşamalı süreç: yalın bir ilk aşama, gelişmiş ikinci aşama, ikinci aşamaya kalan tüm finalistlere sözleşme bedelinin en az 3'ü oranında katılım payı ödenmesi.

Mimarlık diploması ötesinde ağır mali yeterlilik şartlarından kaçınılması; teslimlerin en fazla 2 A2 pafta ile sınırlandırılması.

Ödül kazanan tüm projelerin ve jüri raporlarının yayınlanması, halka açık sergiler düzenlenmesi.

İSVİÇRE

Sorunlar

Yarışma şartnamelerindeki artan beklentiler ve büyüyen ekip talepleri, ofisler üzerinde ciddi bir iş yükü oluşturuyor.

Süreçlerin gereğinden karmaşık işlemesi bürokratik yükü artırıyor.

Çözüm Önerileri

Sistem; sektörü zorlayan bürokratik karmaşalardan arınarak, inşaat sektörünün yeni odak noktaları olan restorasyon, yenileme ve sürdürülebilirlik konularına daha basit ve yapılandırılmış prosedürlerle yanıt verebilmelidir.

İstenen belge ve çizimler sadece kavramsal değerlendirme için gerekli olan düzeyle sınırlandırılmalı; teslimlerin nihai proje değil, geliştirilmeye açık "çözüm önerileri" olduğu kabul edilmelidir.

Uluslararası katılımcı ve jüri üyelerinin davet edilerek tasarım perspektifinin genişletilmesi.

Jüri bileşimlerinin düzenli gözden geçirilmesi; genç nesiller ve kadınların adil temsil gücüne sahip olması gerekmektedir.

HOLLANDA

Sorunlar

KOMPAS, BNA gibi Mimari Tasarım Yarışmalarına özgü kılavuzlar mevcut olsa da kamu ihalelerinde tutarlı/zorunlu şekilde uygulanmıyor.

Mimarlık hizmetleri için adil/asgari ücret tanımı net değil.

Çözüm Önerileri

Mimari Tasarım Yarışmalarına özgü kılavuz ve yönetmeliklerin standart kamu ihale mevzuatına entegre edilmesi (Slovenya/Hırvatistan örneklerinde olduğu gibi zorunlu hale getirilmesi).

Hangi aşamada hangi hizmetin sunulacağını ve karşılığındaki bedeli netleştiren ulusal kılavuzların hazırlanması.

Çok aşamalı yarışma sisteminin desteklenmesi; ilk aşama; ofis büyüklüğüne veya geçmiş bitirilmiş işlere bakılmaksızın herkesin "kavramsal vizyon" sunabileceği kadar sade tutulmalı, sadece ikinci aşamaya geçmeye hak kazanan ofislerden (emeklerinin mali karşılığı ödenerek) detaylı proje geliştirme beklenmelidir.

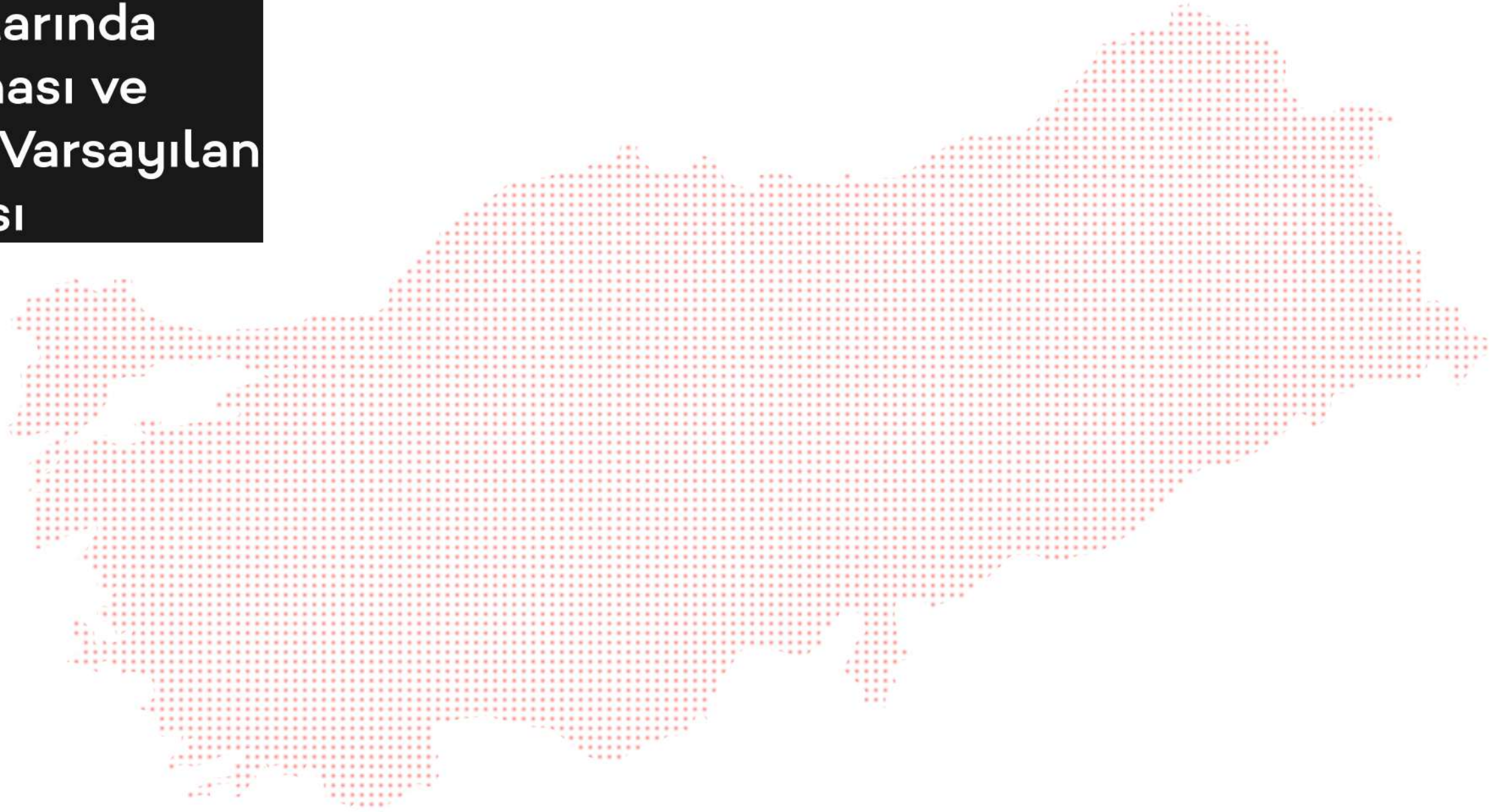
ÜLKEMİZ İÇİN ÖNERİLER

Ayrıca eşik değeri sadece maddi boyutta ele alınmamalı; bütçesinden bağımsız olarak yüksek kamusal etkiye sahip tüm projeler yarışmaya açılarak kamusal fayda gözetilmelidir.

• Proje Hizmet Alımlarında Eşik Değer Uygulaması ve Yarışma Yönteminin Varsayılan İhale Yöntemi Olması

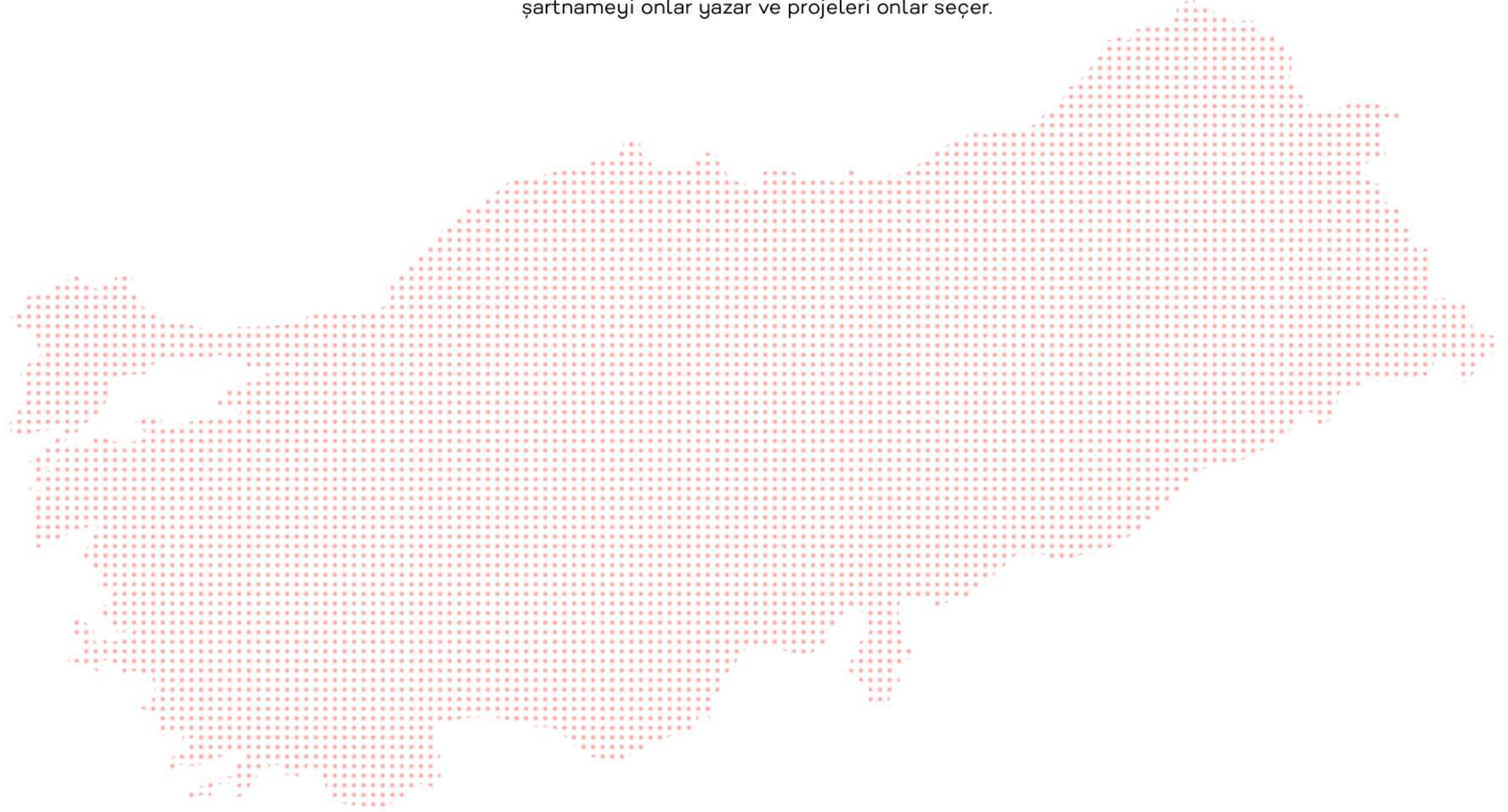
Kamu kurumları ve idareler, proje hizmeti alımlarında belirli bir bütçe sınırını (eşik değeri) aştıklarında zorunlu olarak yarışma yöntemine yönelmelidir. Raporun Avusturya, Fransa, Almanya, Slovenya, Macaristan, Slovakya ve İspanya örneklerinde belirtilmektedir. Yüksek bütçeli projelerin yalnızca idarelerin inisiyatifiyle değil, yarışmaların getirdiği geniş kapsamlı vizyonla elde edilmesi, kamu yatırımlarının çok daha verimli ve kontrollü kullanılmasını sağlar.

Ancak bütçe için her sene düzenleme gerekeceği için alan hesabı üzerinden eşik değeri verilebilir. Zorunlu alanlar haricinde açık ve kapalı alanlar için belli bir metrekare üstündeki projelerin yarışma ile temin edilmesi gerekir.

.İmar Planı Aşamasında Yarışma Alanlarının Belirlenmesi

Şehir için kritik öneme sahip alanlar, henüz imar planları (özellikle 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planları) hazırlanırken "yarışma ile projelendirilecek alan" olarak açıkça tanımlanmalıdır. Bu adım, kentin gelecekteki nitelikli gelişimi için güçlü bir vizyon oluşturur.

.Jüri Seçim Standartları

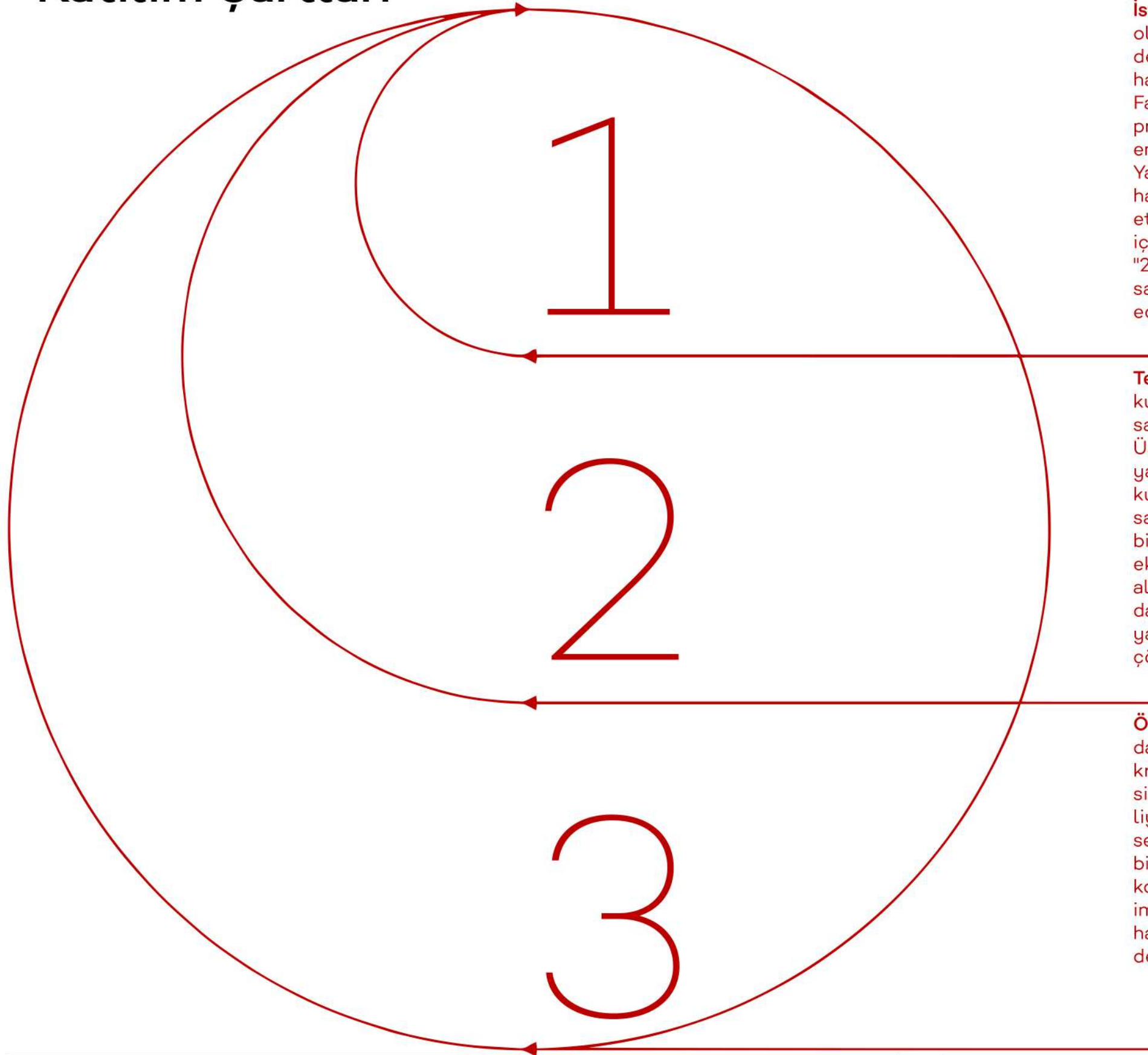
Mevcut yönetmeliklerde jüri üyeleri için "10 yıl mesleği icra etmek", "yarışmalardan ödül almış olmak" veya "ilgili konularda proje üretmiş olmak" gibi belirli şartlar aranmaktadır. Ancak bu kriterler, gerçekten nitelikli ve uyumlu bir jüri seçimi için yeterince hassas değildir. Standartların amacı katılımı kısıtlamak değil, birbiriyle uyumlu çalışacak doğru ekibi kurmak olmalıdır. En temel kriter, jüride yarışma süreçlerini içeriden deneyimlemiş, "yarışmacılık" refleksini bilen profesyonellerin yer almasıdır. Jüri kompozisyonunda akademisyenlerin ve yerel dinamiklere hâkim uzmanların bulunması büyük fayda sağlar. Ek olarak; tecrübe/gençlik ile kadın/erkek dengelerinin gözetilmesi şarttır. Unutulmamalıdır ki bir yarışmanın en belirleyici unsuru jüridir; şartnameyi onlar yazar ve projeleri onlar seçer.

• Yarışma Konusunun Jüri ile Birlikte Olgunlaştırılması

Yarışmalarda proje konusunun tüm detayları şartnamede yer alır. İdarelerin, konuyu kendi içlerinde kapalı kapılar ardında netleştirip "Biz bu şartnameyle yarışmaya çıkıyoruz, jüriyi de belirledik" yaklaşımı son derece yanlıştır. Yarışma konusu, en başından itibaren jüri ile birlikte şekillenmelidir. Bu durum, idarelerin öngöremediği mimari inceliklerin jüri uzmanlığıyla şartnameye yansımaları ve sürecin olgunlaşmasını sağlar. Sonuçta değerlendirmeyi yapacak olan jürinin konuyu tam anlamıyla içselleştirmesi, tartışması ve şartnamenin her bir cümlesini bizzat kaleme alması esastır.

Şartname, yarışmacının kurallar kitabıdır; oradaki tek bir kelime bile tasarımı baştan aşağı değiştirebilir. Projeler de doğal olarak jürinin bizzat hazırladığı bu kurallara göre değerlendirilecektir. Hatta jürinin, projeler teslim edildikten sonra değerlendirme toplantısına geçmeden önce şartnameyi tekrar okuyup hafızasını tazelemesi son derece faydalı bir pratiktir.

• Yarışmaların Erişilebilirliği ve Katılım Şartları

İstenen Belgelerde İş Yüğü Dengesi: Yarışmalar, maddi bir getiri garantisi olmaksızın aylarını verip proje hazırlayan fedakâr tasarımcılar sayesinde değer kazanır. ARCH-E Raporu'nda belirtildiği üzere, bir yarışma projesinin hazırlanması ortalama 400 ile 1000 saat arasında bir mesai gerektirmektedir. Farklı disiplinlerden gelen ortalama 5 kişilik ekipler hesaba katıldığında, 40 projenin katıldığı bir yarışma, toplamda 200 nitelikli uzmanın binlerce saatlik emeği demektir. Bu ağır mesai yükünü hafifletmek mümkündür ve gereklidir. Yarışmalarda öncelikle "fikir" değerlendirilir; bu fikrin teknik detaylarla nasıl hayata geçirildiği sonraki aşamaların konusudur. Bu nedenle, projelerden ilk etapta yalnızca ana fikri aktarmaları beklenmelidir. Örneğin raporda İspanya için önerildiği gibi, sürecin iki aşamalı kurgulanması ve ilk aşamada yalnızca "2 adet A3 pafta" (ölçekli vaziyet planı ve temel tasarım grafikleri) gibi sadeleştirilmiş teslim formatlarıyla çok daha geniş bir katılım teşvik edilebilir.

Teslim Süreçlerinin Kolaylaştırılması: Yarışmalar iki aşamalı kurgulandığında, ilk aşamada yalnızca konsepti anlatan az sayıda çizim istenmesi mimarların katılım iştahını artıracaktır. Üstelik bu ilk aşamada dijital (çevrimiçi) teslim kabul edilmesi, yarışmacıları baskı, maket ve kargo gibi yıpratıcı süreçlerden kurtaracak; tasarıma daha taze bir zihinle odaklanmalarını sağlayacaktır. İlk aşama için tasarımcılara en az 60 günlük makul bir süre tanınmalıdır. İkinci aşamaya geçmeye hak kazanan ekipler, en azından bir ödül veya ön ödeme (hazırlık bedeli) alacaklarını bildiklerinden, projelerini detaylandırmak için çok daha yüksek bir motivasyonla çalışırlar. Kısacası ikinci aşama, yarışma projesinin gerçek anlamda detaylı çizimlere ve teknik çözümlere dönüştüğü asıl aşama olmalıdır.

Ön Seçimli Yarışma Kriterlerinin İyileştirilmesi: Ülkemizde pek yaygın olmasa da "ön seçimli yarışma" modeli aslında güçlü bir alternatiftir. Ancak ön seçim kriterleri belirlenirken; ciro, iş bitirme veya referans gibi özellikle genç ofisleri sistemin dışında bırakan kısıtlayıcı ekonomik şartlar yerine, tamamen mesleki liyakati ve tasarım vizyonunu öne çıkaran kriterler benimsenmelidir. Hatta ön seçim süreci, iki kademeli yarışmaların ilk aşaması gibi kurgulanıp çok hızlı bir şekilde tamamlanabilir. İlk turda yarışmacılardan istenecek 2 adet A3 konsept sunumu, jüriye fikir üzerinden çok sağlıklı ve adil bir eleme yapma imkânı sunar. Bu sayede katılımcılar, henüz yolun başındayken binlerce saat harcamadan fikirlerini yarışmada sınama şansı bulur ve başarılı olanlar hızla detaylandırılacak ikinci aşamaya geçerler.

Birinci Olan Ekibe İşin Verilmesi Şartı (Sözleşme Garantisi)

Yarışma tecrübesi olan katılımcılar, bir şartnameyi ellerine aldıklarında ilk olarak "işin yarışmayı kazanana verilmesi" yönündeki taahhütleri ararlar. Bu, katılım motivasyonu açısından en kritik başlıktır. Sonucunda işi alma ve projeyi inşa etme ihtimali; hem katılımcıları, hem jüriyi hem de kamuoyunu sürece sıkı sıkıya bağlar.

“ARCH-E Raporu'nda seçilen projenin mücbir sebeplerle inşaat uygulamasına geçmemesi durumunda idarenin birinci olan ekibe bir "tazminat" ödemesi yükümlülüğünden dahi bahsedilmektedir. Bu durum mevcut ülkemiz şartlarında zorlu bir talep gibi görünse de, en azından "uygulama projelerinin birinciye çizdirilmesi" şartının tavizsiz uygulanması; hem idareleri maliyeti belirsiz bir riske sokmaz hem de yarışma kurumunu çok daha güvenilir ve cazip hale getirir.”

SIKÇA SORUL(MAY)AN SORULAR

►Tasarım Yarışmaları Ne Vaat Eder?

1Yapı Kültürünün Gelişimi

Raporda "Baukultur" (Yapı Kültürü) olarak ifade edilen kavram, ülkemizde maalesef pek bilinmiyor. Bir yapının en önemli varlık sebebi; mekân kullanımıyla insanın ihtiyaçlarını karşılaması ve yüksek yaşam kalitesi sunmasıdır. Bu durum, fiziksel ihtiyaçların yanı sıra duygusal ve duygusal ihtiyaçları da kapsar ve ancak "iyi tasarım" ile şekillenir. Yapı kültürü, iyi tasarımın bilinmesi ve talep edilmesidir. Oysa ülkemizde projelerin tercih sebepleri genellikle "düşük maliyet", "hızlı iş teslimi" ve "kolay inşa edilebilirlik" ile sınırlı kalmaktadır. Yarışmalar ise fikir ve tasarım odaklı düşünmeyi gerektirdiği için, insanı çok daha derinlikli meseleleri tartışırken bulmasını sağlar. Tasarım yarışmaları, yapılı çevrenin kalitesini herkes için artıran kolektif bir kazanımdır.

2Jüriler ile Çoğulcu Tartışma Ortamı

Bir proje üretilirken insan doğal olarak pek çok kişiye danışmak ister. Ancak danışılan kişiler uzman dahi olsalar, farklı ortamlarda ve farklı tartışma motivasyonlarıyla sunulan fikirler kafa karışıklığına yol açabilir. Oysa yarışmalarda, ilgili meslek disiplinlerinden gelen asıl ve yedek üyelerle birlikte en az sekiz uzmandan oluşan bir jüri bulunur. Niteliklerine göre özenle seçilen bu jürinin; aynı mekânda, eşzamanlı olarak birbirini dinlediği ve fikirleri geliştirmek amacıyla yürüttüğü tartışmalar sayesinde yarışmanın konusu olgunlaşır. Böylece işin tanımı çok daha doğru ve net bir şekilde ortaya konur.

3Çoklu Proje Alternatifleri

Bir projeyi tek bir firmayla yürüttüğünüzde alabileceğiniz alternatif öneri sayısı genellikle en fazla üç olur ve bunlar da çoğunlukla birbirinin benzeridir. Yarışmalarda ise öne çıkmak isteyen tasarımcılar, çok çeşitli ve akla dahi gelmeyecek yenilikçi alternatifler üretirler. Jürinin çoğulcu tartışma ortamına bu farklı proje önerileriyle büyük bir zenginlik katarlar. Özellikle kentsel tasarım gibi kapsamlı konularda normalde gözden kaçabilecek en ufak bir fikir bile yarışma ortamında mutlaka değerlendirilir. Unutulmamalıdır ki, "Kalite çeşitlilikten doğar."

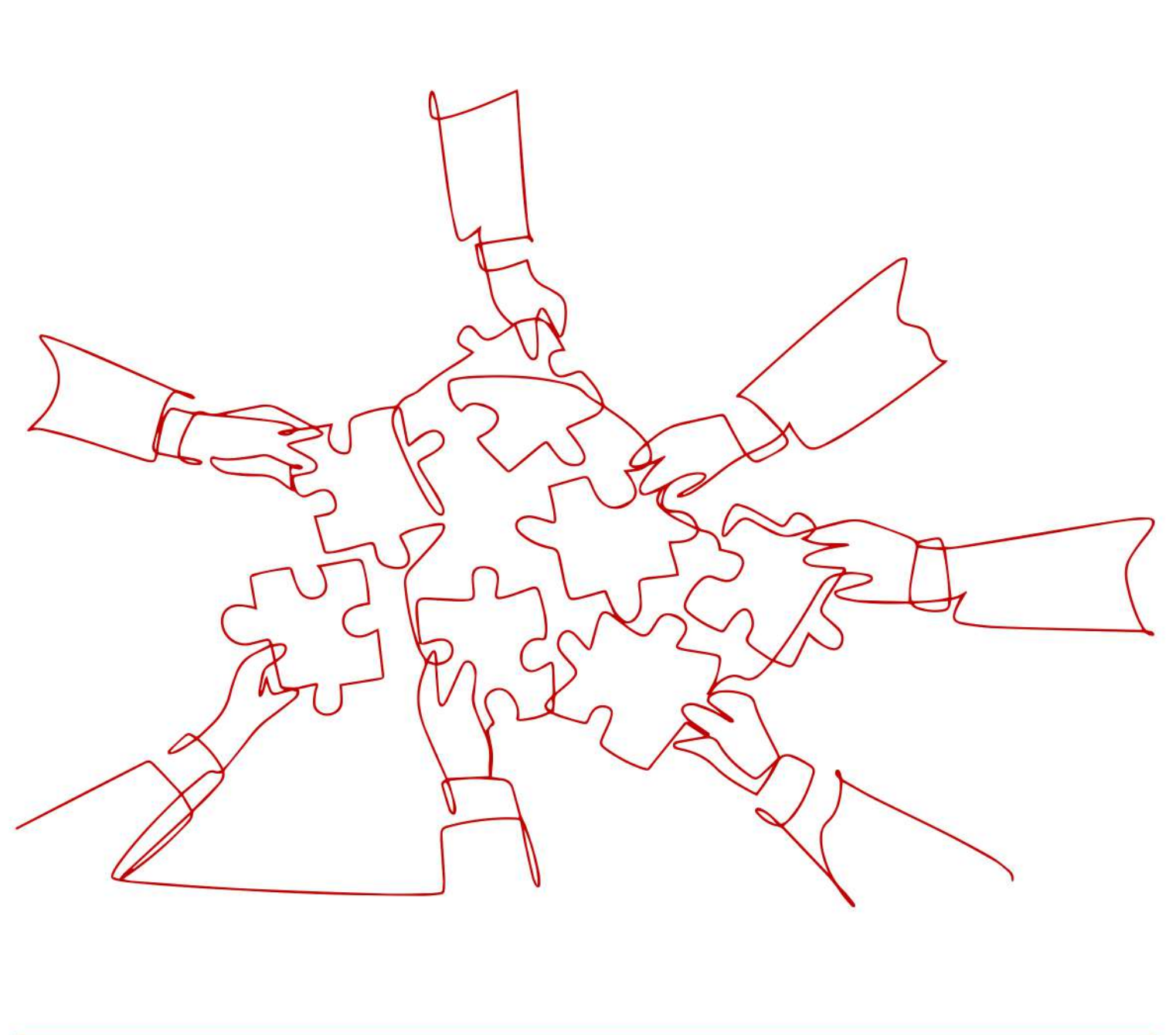
4 Yarattılan Kamusal Fayda

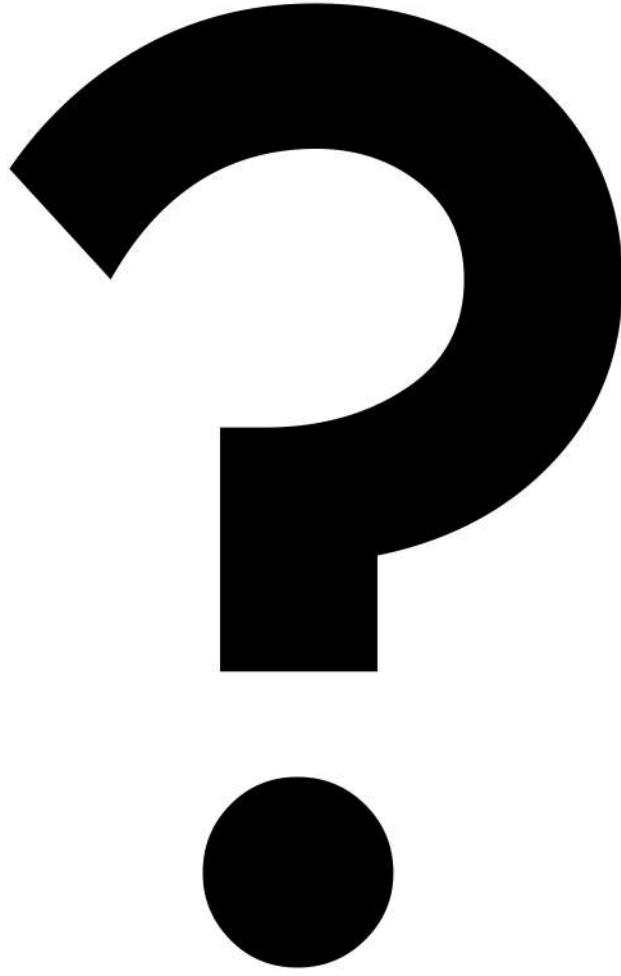
Bir proje yarışma yöntemiyle elde edilmeye başlandığında, artık sadece işverenin (kurum veya özel sektör) yönlendirdiği ve kapalı kapılar ardında yürütülen bir iş olmaktan çıkar. Süreç kamuoyuna duyurulur; şartları sağlayan herkes katılabilir, katılmayanların bile proje hakkında bir fikri oluşur. Konu artık kamusal alanda tartışılır hale gelir ve bu da projenin toplumsal bir boyutta ele alınmasını sağlar.

5 Reklam ve Tanınırlık İmkânı

Yarışma sayesinde birçok farklı meslek grubundan insan proje konusundan haberdar olur. Proje üzerine konuşulur, eleştirilir veya övgüyle bahsedilir; ama mutlaka gündemde kalır. Bu durum, başka yollarla kolayca elde edilemeyecek güçlü bir reklam ve bilinirlik etkisi yaratır.

Tasarım Yarışmaları Gerçekten Maliyetli mi?

Maliyet Sadece Proje İçin mi Yoksa Tüm İnşaat İçin mi?

Mimari projeler, bir yapının doğru şekilde inşa edilmesi için hazırlanır ve tasarımdaki her bir karar yapım maliyetini doğrudan etkiler. Proje maliyetleri, toplam yapım bütçesinin sadece çok küçük bir kısmını oluşturur. Buradaki doğru bakış açısı, tasarım bedelini toplam inşaat maliyetiyle kıyaslamaktır. Yarışma düzenlemenin getireceği ekstra bütçe, toplam yapım maliyetinin %3'ünü bile aşmaz. Üstelik yarışma yöntemiyle elde edilen proje sayesinde "iyi tasarım", en doğru maliyetlerle hayata geçirilir. "Nitelikli mimarlığın bir lüks olduğu" ön yargıdan ibarettir.

Yarışmalarla Optimum İnşaat Alanı ve Maliyeti

Yarışma hazırlık sürecinde jüri üyeleri tüm talepleri titizlikle değerlendirerek ihtiyaç programını detaylandırır. Katılımcılar da tasarımlarında bu ihtiyaç programını en optimum düzeyde çözerler. Bu yaklaşım, ideal yapı alanına ulaşılmasını sağlar ve gereksiz mekân kullanımlarından kaçınılır. Sonuç olarak toplam inşaat alanı küçülür ve uygulama maliyetleri düşer. ARCH-E Raporu da bu durumu somut örneklerle incelemiş ve yarışmalar sayesinde inşaat maliyetlerinde ortalama %18,3 oranında tasarruf sağlandığını ortaya koymuştur.

İnşaat Aşamasındaki Sürprizleri Öngörmek

İnşaat, doğası gereği uzun ve çok değişkenli bir süreçtir. Projede öngörülemeyen bir malzeme veya uygulama sırasındaki bir tadilat, büyük maliyet artışlarına yol açabilir. Yarışmayla elde edilen projelerde yapım sürecine dair neredeyse her detay önceden kurgulandığı ve üzerinde etraflıca düşünüldüğü için, inşaat aşamasında karşılaşılabilecek kötü sürprizler ve beklenmedik maliyet artışları en aza indirilir.

Peki ya diğer faydaları?

Yarışma sürecinde proje için jüriler de sürece dahil olur. 8 veya 11 kişilik asli ve yedek jüri üyesi danışmanlığında büyük bir ekip ile çalışılır.

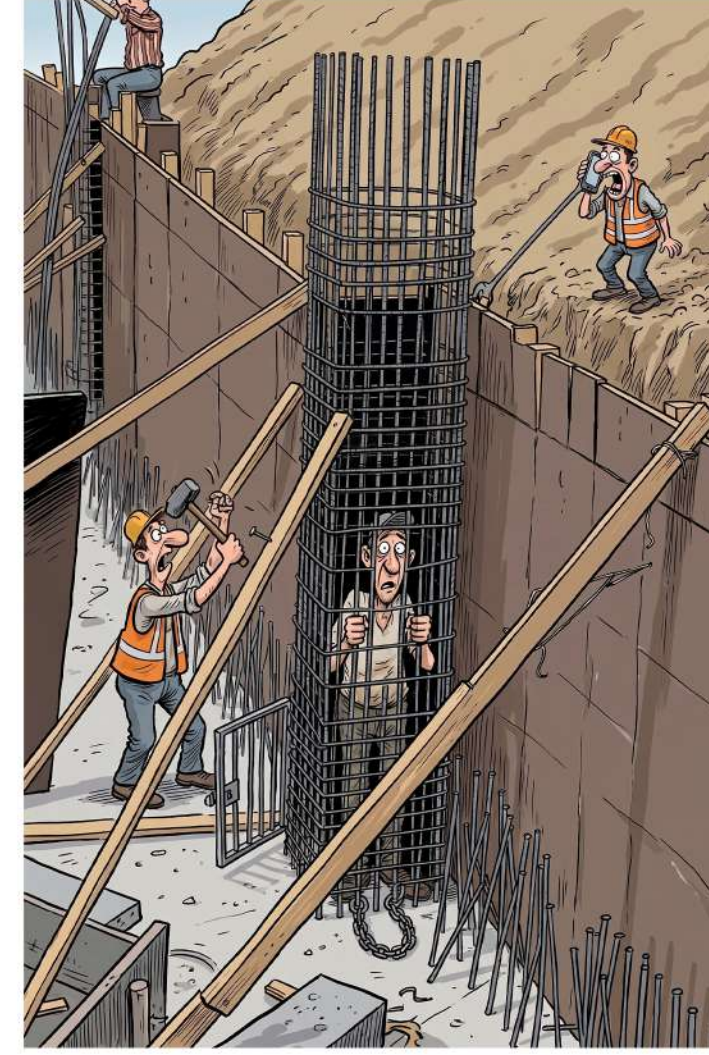
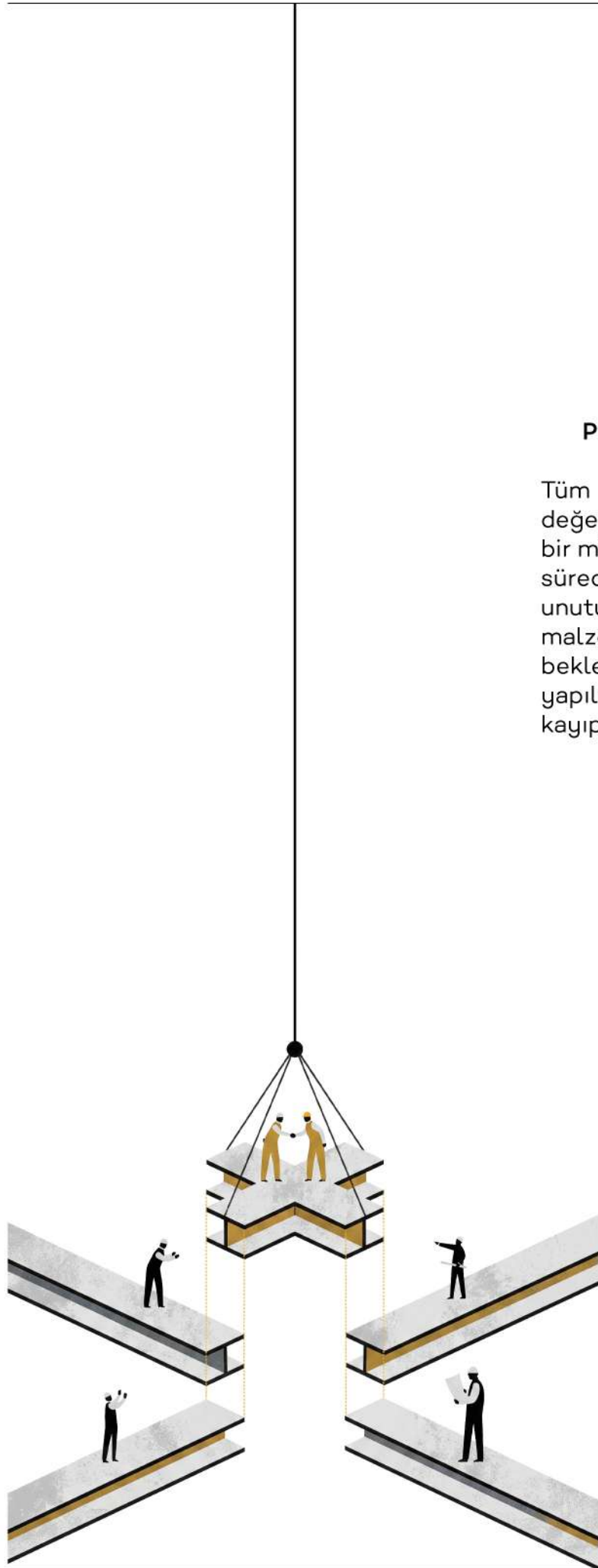
Ayrıca tanıtım açısından çok faydası olur ki, proje daha belli olmadan kamuoyuna sunulur ve daha projeler üretilmeden tanıtılır, tartışılır. Reklam ve tanıtım için başka bir gidere ihtiyaç kalmaz.

Diğer faydaları ile düşünüldüğünde Tasarım Yarışmaları hiç de pahalı olmaz.

Tasarım Yarışmaları Süreci Uzatır mı?

Hangi Süreç?
Proje Süreci mi Yoksa Tüm İnşaat Süreci mi?

Tüm yapı üretim süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde, yarışmaların proje aşamasını bir miktar uzattığı doğru olsa da inşaat aşamasında süreci uzatan çok daha fazla etken bulunduğu unutulmamalıdır. Örneğin bazen sadece bir malzemenin şantiyeye ulaşması için aylar beklenirken; hatalı bir imalatın sökülüp yeniden yapılması çok daha büyük zaman ve para kayıplarına neden olur.

İnşaat Sırasındaki Sürprizlerle Baş Etmek

Standart işleyişte projelerde gözden kaçan hatalar olabilir. Özellikle proje sürecini hızlıca atlatmak isteyen işverenlerin tutumuyla, denetim ve inceleme aşamaları üstünkörü geçilir; bu da hataları kaçınılmaz kılar. Asıl büyük sorun ise, bu hataların yapı inşa edildikten sonra fark edilmesidir. Yarışma projeleri ise defalarca kontrol edilir, uzman jüri üyelerinin detaylı incelemesinden geçer ve böylece hatalar minimize edilir.

“Evet, yarışmalarda proje süreci biraz uzayabilir; ancak bu sayede imalat aşamasında yaşanacak sayısız hatanın ve zaman kaybının önüne geçilmiş olur.”

•Tasarım Yarışmaları Sektörel Problemlere Çözüm Olabilir mi?

Mimarlık Ortamına Nefes Aldırır:

Ruhsat işlemleri ve şantiye telaşından tasarıma vakit bulamayan profesyoneller için yarışmalar ve kolokyumlar değerli bir tartışma platformudur. Tasarımın merkeze alındığı bu ortam, günlük mesleki pratiğin kalitesini de artırır.

Ofisler İçin Büyüme Potansiyeli Sağlar

Şu an yetersiz olan yarışma sayısı arttıkça, ödül kazanan ekiplerin çeşitliliği de artacaktır. Sadece birincilik değil, alınan herhangi bir mansiyon bile ofislerin yeni işler bulması, büyümesi ve istihdam yaratması için çok güçlü bir referans köprüsüdür.

Toplumsal Tasarım Bilincini Arttırır

Projelerin yarışmayla kamuoyuna açılması, mimarlığın ve yapı kültürünün toplumun geniş kesimlerince tartışılmasını sağlar. Bu durum, toplumda genel bir tasarım bilincinin gelişmesine büyük katkı sunar.

Bir yarışma gerçekten neyi seçer?
En iyi projeyi mi, en uygun projeyi mi?

Bu kılavuz, mimari tasarım yarışmalarını yalnızca bir proje elde etme yöntemi olarak değil; iyi tasarımın ortaya çıkabileceği koşulları oluşturma biçimi olarak ele alıyor.

ARCH-E White Paper üzerinden ilerleyen çalışma; yarışmaların maliyetinden süresine, jüri yapısından anonimlik ilkesine, genç ve küçük ofislerin katılımından kazanan projenin uygulanmasına kadar pek çok başlığı tartışmaya açıyor.

Avrupa'daki farklı uygulamaları Türkiye ile karşılaştırırken, yerleşmiş bazı kabulleri de yeniden düşünmeye davet ediyor.Çünkü yarışma yalnızca bir proje seçmez; alternatifleri görünür kılar, tartışma yaratır ve kente başka türlü bir gelecek ihtimalini gösterir.

Bu kılavuzun asıl sorusu belki de şudur:
Bir kent, kendisi için üretilebilecek en iyi tasarım seçeneklerini görme hakkına sahip değil midir?

KILAVUZ; Yarışma Kültürünü Güçlendirmek